

pau estorch i siqués, un metge olotí del segle XIX

PINZELLADA BIOGRÀFICA

En PAU ESTORCH i SIQUÉS, va nèixer a Olot el 23 de novembre de 1805. Va morir a Barcelona el 21 de juliol de 1871.

Després d'haver estudiat a les Universitats de Cervera i València, va acabar la carrera de metge a la de Barcelona. Fou metge de l'Hospital d'Olot durant 23 anys.

En la nòmina de fills il·lustres de la ciutat d'Olot, hi trobem que tenia tres germans:

En Josep, nascut el 25 de maig de 1803, va estudiar lleis a la Universitat de Cervera, de la qual en fou professor. Va exercir l'advocacia a Olot, fou diputat a Corts en les constituents del 1837, i vocal de la Junta governativa de Girona al 1840 i el 1854.

En Miquel, nascut a l'any 1809. Després de llicenciar-se en Jurisprudència a la Universitat de Barcelona, es traslladà a Cuba, on va guanyar les oposicions per a una càtedra de matemàtiques de Puerto Príncipe. Va publicar diverses comèdies en vers.

En Francesc, nascut al 1815. Si bé es va rebre d'advocat a la Universitat de Barcelona, les seves afeccions el portaren a la composició musical. El 1837 va publicar un òpera còmica en dos actes, «La mejor la pega» i després va compondre tota mena de simfonies, misses, cançons i himnes.

Si hem esmentat les afeccions artístiques dels germans del nostre personatge és per a remarcar que pertanyia a una família en la qual es conreaven les Belles Arts, i si bé en Pau el coneixem com a literat, en algunes composicions poètiques es veu ben clar el domini que tenia de l'art musical, així com el de la llengua francesa per les traduccions que publicà.

Quan va morir era soci corresponent de l'Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona i soci honorari de l'Institut Agrícola Català de Sant Isidre.

Lo Tamboriner del Fluvià, pseudònim de Pau Estorch i Siqués

Abans que tot cal remarcar que va escriure en català, en el català del seu temps del qual conservem l'ortografia, lèxic, puntuació i sintaxi en les transcripcions literàries que farem.

La justificació està en:

«¿En idioma enmanllevat
Com vols expressar conceptes,
Ignorant fins els preceptes
De la llengua en que has mamat?» (1)

per
ENRIC MUT i REMOLÀ
Professor Numerari
de l'Estudi General
de Lleida.

(1) «Sàtira II. Al autor de una mala poesia inédita titulada Canto a las Musas» en **Lo Tamboriner del Fluvià**. Primer repich. En edició Biblioteca Olotina, Olot, 1949. Totes les cites que fem són d'aquesta edició.

El pseudònim «Lo tamboriner del Fluvià» es pot explicar, al meu entendre, més o menys, amb paraules del propi autor:

«Hont no s'coneixen més trinos
Quels que fan los rossinyols,
Res més propi quels fluviols
Les gaytes, los tamborinos» (2)

I segueix uns versos més endavant:

«Puig á ma gent regala
Un repich de tamborino
Quels concerts de tot casino
Ni del teatro de la Scala» (3)

Tamboriner és el qui toca el tamborino i a l'ensem el «fluviol». El mot «tamborino» avui s'anomena «tamborí», tractant-se d'un timbal petit. També se l'anomena «timbalet». El «fluviol» ara és conegut com «flautí», que és una flauta petita de sons molt aguts. Es conserven en la composició de les cobles de sardanes.

«¡ Bèn haja quius inventá
Tamborino i fluviol!
Vosaltres sòu mon consol
Y lo goig del Fluviá!» (4).

El Fluvià és el riu que passa per Olot. Es tracta d'un corrent fluvial que no té un aiguaneix principal: són totes les aigües que davallen dels cims procedents dels espadats d'Aiats, Llançers, Pla Traver i Santa Magdalena de Cambrils. El riu quan entra al terme municipal d'Olot pel Molí del Collell és a 450 metres sobre el nivell del mar i quan en surt, per La Canya i Sant Joan les Fonts, ja ha davallat cent metres d'altitud.

Clot en el segle XIX

Un parell d'anys abans de néixer en Pau Estorch i Siqués, Olot tenia 1.050 cases i fins al 1812 se n'havien bastit 62 més, que traduït en xifres demogràfiques vol dir que a la vila hi vivien unes tres o quatre mil persones. El 1824 hi havia 1.576 cases i 11.865 habitants. A l'any 1852, el cens registra 7.169 habitants. La mortalitat era en aquells anys crescuda: 380 defuncions a l'any, de les quals 201, corresponen a infants. A l'any 1854 hi ha constància d'una epidèmia de còlera, amb una gran mortaldat.

L'actual Hospital de Sant Jaume, fou construït a mitjan segle XVI, havent-se inaugurat, probablement, cap al 1567, en opinió del Dr. DANÉS (5).

(2) «Filosofia musical, Lo Tamborino», en **Lo Tamboriner**.

(3) Opus cit.

(4) Opus cit.

(5) DANÉS i TORRAS, J.: **Llibre d'Olot**, 2.ª ed., ed. Selecta, Barcelona, 1960, p. 163. La referència al Dr. Danés és obligada pels seus treballs sobre història de la seva aimada ciutat. Va néixer el 8 de juny de 1888 i va morir el dia 11 de febrer de 1960. Exercí la Medicina a Olot i també fou Metge de l'Hospital.

Essent ja metge de l'hospital d'Olot, el nostre personatge va proposar la construcció dels primers banys públics, a la vorera del riu Fluvià. La part financera la va resoldre apellant a la caritat dels pagesos, pel transport dels materials amb llurs carretes i, a més, es varen crear accions, per pagar les despeses de les obres, reembossant el seu valor amb targes de banys.

La instal·lació comptava amb un patí amb arbres, sis estances amb dotze piques o banyeres de neteja i una cambra per a un bany de raig i una altra de vapor.

Aquest establiment va funcionar des de l'any 1845 al 1855, en què foren reinstal·lats en el mateix edifici de l'Hospital.

L'Hospital de Sant Jaume, segons informació de PALUZIE (6), referida als anys cinquanta, albergava cinquanta-dos malalts de classe païsans, podent-se comptar un terme mitjà de vint mil estades a l'any.

La distribució en planta era la següent: en els baixos hi havia el celler, cobert per la llenya, dipòsits per a carbó, apotecaria, i accés a l'estança del capellà, sala de l'administració, estateges de les sis germanes i una sala amb trenta llits per a dones; al segon pis, tres sales de la mateixa capacitat que la del primer pis, dues de les quals eren destinades als militars malalts i l'altra per a homes malalts de la vila. També hi havia una cambra per als tres germans infermers.

La cabuda corrent és, doncs, de 120 llits i, en cas de necessitat, com va succeir en la guerra dels set anys, fins a quatre-cents.

Cal remarcar que aquest hospital era per als malalts pobres de la vila i el que en pensava l'opinió pública està molt ben expressat en la coneguda poesia «Lo camí del Hospital» de la qual en copiem uns versos:

«A coll-y-bé se'l carrega
per portarlo al hospital;
lo mal fill, súa que súa;
lo vellet, vinga plorar.

Torném, torném cap a casa,
que no'm vull pas exposar
a que'ls meus fills també'm portin
algún dia al hospital!» (7).

Alguns pensaments del metge

Després d'haver explicat quelcom de la vila d'Olot i del seu Hospital de Sant Jaume, en el temps en què hi visqué en Pau Estorch, anem a transcriure alguns dels pensaments que va escriure sobre la seva professió.

(6) PALUZIE, **Olot. Su comarca, sus extinguidos volcanes**, Est. Tip. de Jaime Jepús, Barcelona, 1860, ps. 167-68.

(7) BORI i FONTESTA, A.: **Lo Trovador Català**, Imp. Henrich i C. Barcelona, 10.ª edició, 1903, «Lo Camí del Hospital».

Hem de recordar que el pseudònim escollit és «Lo Tamboriner del Fluvià». Això sol ens rellava de subratllar el to festiu i irònic emprat, si bé l'expressió amaga un gran sentit de responsabilitat. Així quan escriu:

«Dius que elege en l'hospital
A tots els malalts visito:
¿Saps perquè? perquè medito,
Al veurer tant i tant mal».

.....
¿Pensas que sens interès
Contemplo lo mal agé?
No, filla, si ho faig seré
Es per fer com los demás
Pena m'donen los malalts...
Mès may fa tanta impressió
Veurer un mal de mascló
Com tenir mal de caixals» (8)
Què pensava de la professió?

Cal esmentar aquí que escrivia sempre el nom de la seva professió amb lletra majúscula, perquè deia que els anglesos el jo («I») l'escrivien sempre amb lletra majúscula.

«Perquè del Metge la sort
Es viure entre afligits,
Y estar en lo peu dels llits
Entre la vida i la mort
Sèr mirat com un tresor
Pel' que recobra salut,
Y despreciat com un brut
Pels' parents d'aquell que mor
¿Per vida de Sydenham!
Sempre l'Metge es desgraciat!
Ab fama mor rebenat
Y sense fama de fam!» (9).

Fidel al caràcter individualista de la professió:

«Es ofici personal
Que no permet ajudant
Deu sér un jueu errant
Tot diumenge y festa anyal!» (10).

Però sentia la pressió social de l'època:

«Pot tenir la panxa flaca
Y la bossa sense sò,
Y á pesar de tot axó
Deu gastar bona casaca». (11).

Com era el nostre personatge?

«Jo passo la nit entera,
Si nom' cridan en un son,
Y los somnis que tinch són
Alegres com primavera
De bon mati ja m'vestesch,
Y afé que m'agrada l'lit,
Perque estich bèn persuadit
Que sens treball m'empobresch». (12).

I més endavant escriu:

«Oh! motius de incomodarme
No tinch sobrats cada dia,
Mès tot ho vens ma mania
De no veler irritarme»
«Mon sistema universal
Que constantment vull seguir

Es lo següent: VULL MORIR
AB LO FETGE SA I CABAL». (13).

La seva obsessió pel fetge és evident:

«Aspre vida tè lo Metge,
I si s'conserva ab saut,
O bè tè molta virtut
O com un llus tè lo fetge». (14).

Sobre el matrimoni també va dir la seva:

«Tentacions del dimoni
Pera millor evitar,
Se acostuma á carregar
La gran creu del matrimoni». (15).

.....
«Me caso y á ma muller
Dono lo tracte de amiga
Puig no vull que de mi diga
Que m'oposo a sòn voler» (16).

Prou sabia la servitud i grandesa de la professió:

«Perque del Metge la sort
Es viurer entre afligits
Y estar en lo peu dels llits
Entre la vida y la mort»

Com era la clientela?

«¿Se han vist xabetes més fluixes,
¿¿S han vist xabetes més fluixes,
Inconseqüències més grans!
Abuy recórrer als Sants
Demà fiarse de las bruixes!» (17).

(8) Professi6 de fe. Carta I.

(9) «Metges». Carta III. A ma germana Teresa.

(10) «Metges», op. cit.

(11) Ibídem. En el vestir es coneixia la professió que s'exercia. El que no diu ESTORCH és que els Metges portaven barret de copa (SADERRA, J.: **Olot un segle enrera**, Biblioteca Olotina, vol. II, p. 23).

(12) «Professi6 de fe». Carta I.

(13) *Ibídem*.

(14) «Metges». Carta III.

(15) «Metges». Carta III.

(16) «Professi6 de fe». Carta I.

(17) «Metges». Carta III.

*****

Perquè.

«Logra un malalt lo consol
Desitjat, ¿fou lo Doctor?
Axoplá ¡es un gran favor
Del Beato Joseph Oriol!
Y encara fòra pasable
Que del mal lo exit felis
Lo poble l'atribuhís
A algun Sant tan venerable:
Lo mal es que la millora
No s'deu á nostre treball,
sino als untets ab un all
De una vella estafadora» (18).

Entremig de la broma i la ironia que hem pogut esbrinar de les citacions precedents, Pau Estorch tenia molta personalitat com ho mostra la seva obra literària i fins i tot científica. I, en canvi, tenia un alt grau d'altruisme:

«Puig que tracto al meu prohisme
Com me tracto a mi mteix» (19).

I en un altre passatge diu:

«Al infelís ab agrado
Li dono consells d'amich,
Y quasi sempre li dich:
Tòn mal nom dóna cuydado». (20).

Era molt modest:

«Ja sols detitj que la historia
De mi puga dir un dia:
«Hic jacet» un que vivia
Sens tenir plena ni gloria» (21).

La política

Li va tocar de viure en el segle XIX, d'història tan plena d'esdeveniments al nostre país. No repetirem. Si hem de recordar que el seu germà en Josep seria home influent. Estorch havia escrit:

«Es mon fat, destino, estrella,
Locura o fatalitat,
Me agrada de llibertat
Disfrutar, no l'parlar d'ella». (22).

A l'any 1854 formava part de l'Ajuntament de la ciutat que calgué canviar totalment pels maneigs polítics derivats de Vicálvaro, i l'Ajuntament que es destituïa fou cridat molt aviat pel matí, per al traspàs oficial, mentre l'Ajuntament nou no pogué reunir-se i rebre la missió traspasada fins a les dues de la tarda; els uns

no havien dinat i els altres sí, i això donà peu a la següent improvisació del nostre Estorch:

«Oh Ministres!, baldament
Que imitàsseu en un tot
Lo que l'Ajuntament
D'un trist poble com Olot!
Si seguísseu sa divisa
Fóra rica la Nació:
Los que entren, amb tripa llisa;
Los que surten, prims com jo». (23).

No li agradava massa la política, ja que va escriure:

«Ningú ha dit que jo fos llech
Ahont se parla de crítica
Mès en tractant de política
Bona nit, ¡ja'm parlan grech». (24)

I va concretar:

«Y mès vull sèr reputat
Per hom' adust, mal criat,
Que sèr tingut per politich». (25).

Per què pensava així? La resposta, probablement, la tenim en els versos:

«Estos anys de guerra i por
¿No fou ell mon salvament? (26).
Per ell no fuy regidor,
Quant ho fou un andador. (27).
Y afins ho feu un dement». (28).

Producció literària

És innata la tendència en els homes intel·ligents, que viuen l'exercici d'una professió, a compensar la monotonia d'aquest exercici amb la pràctica pública o el secret cultiu d'altres activitats. Tots porten dintre, ha escrit MARAÑÓN (29), un repertori d'impulsos, de vocacions, molt més complex que el que indica la nostra etiqueta oficial.

(18) Ibídem.

(19) «Professió de fe». Carta I.

(20) Ibídem.

(21) Ibídem.

(22) Ibídem.

(23) Anècdota recollida pel Dr. DANÉS en la seva obra «**Libre d'Olot**», ja esmentada, ps. 212-3.

(24) «Professió de fe. Carta I».

(25) «Tu Lira: Jo Tamborí». Carta IV.

(26) Es refereix al «tamborí».

(27) «Andador» era el nunci dels actes religiosos que s'havien de celebrar. Anava per les places i carrers vestit, millor dit disfressat, i per cridar l'atenció tocava una campaneta. Vid. «L'Andadó», de Lluís Torras, en **Costums Olotines** (I), Biblioteca Olotina.

(28) «Tu Lira: Jo Tamborí, Carta IV».

(29) MARAÑÓN, G.: **La Medicina y nuestro tiempo**, 4.ª ed. Espasa-Calpe, Madrid, p. 94.

*****

Així, mantenim viu, en primer lloc, l'afany necessari de la diversió, en el seu sentit estricte, això és, combatre el tedi, dels quefers rutinaris i oficials, els quotidians, derivant part de les nostres atencions per viaranyes diferents. La professió més sincerament sentida, més encaixada en les nostres aptituds, acaba per automatitzar-se, per perdre el seu frec fecund amb l'ambient, convertint-se en un mecanisme fàcil i, a la g, amanerat.

Aquesta diversió en la seva professió de metge, la realitza el nostre personatge en el camp literari, en escriure les següents obres:

- **Belisario**, drama original, en 4 actes i en vers.
- **Lady Wilton**, comèdia en 2 actes, traduïda del francès.
- **Memorias de un coronel de húsares**, traduïda del francès.
- **El hombre cachaza**, comèdia original satírica, en 3 actes i en vers.

- **La sociedad de los blancos**, drama en 5 actes i en vers.
- **Lorenzino**, drama en 5 actes, traduït del francès.
- **Lo tamboriner del Fluvià**, poesies, 4 volums i un «Repiconet».
- **Elements de poètica catalana i diccionari de la rima.**
- **Gramática de la Lengua catalana.**
- **Beceroles del Tamboriner o sia nou método poétich per ensenyar les primeres lletres.**
- **El imán del veneno.**
- **Tratado de la piedra escorsonera.** (30).

A més, fou col·laborador de la revista «La Aurora Olotense», que es va publicar entre els mesos de gener i maig del 1859.

pau estorch i siqués

(30) Es tracta d'un recull d'observacions —més de 400— per guarir la ràbia. Ben segur que desconeixia les investigacions de PASTEUR.